

Översättningens svåra konst

Det som är speciellt med novellen Ett halvt ark papper är att Strindberg uttrycker sig otydligt och kort. Detta gör att texten är öppen för flera tolkningar. Vid en översättning vill man förmedla händelsen, budskapet, stilen och atmosfären men samtidigt ska man vara så nära originalet som möjligt. Man ställer sig frågan: Skall översättare via språkvalet antyda vad som har hänt? Hur mycket skall översättaren lämna oförklarad? Finns det en risk att läsaren inte förstår vad som har hänt i berättelsen och uttråkats slutar läsa?

Vid första läsningen framgår inte tydligt hur många nära i mannens liv som har dött. Vi läser om två kistor, en liten och en stor. Strindberg nämner aldrig att det funnits ett nyfött barn. Varför dog mamman? Och varför dog barnet? Om det överhuvudtaget är ett barn som har dött. Strindberg nämner ”tuberkolfri” mjölk. För i tiden var tuberkulos en farlig, utbredd och dödlig sjukdom, till skillnad från idag. Det är det enda ordet som antyder orsaken till de tragiska händelserna i mannens liv.

Ett annat problem med översättningen är att välja det rätta ordet, det som bäst beskriver atmosfären, motsvarar stilen och den inre rytmen som en välskrivna text har. Jag har jobbat både med en svensk och en bulgarisk synonymordbok. Skall man behålla den ålderdomliga formen av orden i målspråket, det vill säga det språket man översätter till? Hur skall man översätta ord, vars begrepp saknas i målspråket?

Jag kunde inte hitta rätt översättning för ordet ”tuberkelfri” till bulgariska. Mjölk som är fri från tuberkulos baciller. Låter det lite konstigt för samtids läsare? Den konstruktionen är dessutom för lång. Man riskerar att bryta mot den korta, lakoniska stilen som Strindberg har i novellen.

Problemen med tuberkulos känns så avlägset nu. Om man skall översätta ordagrant blir det ofta nonsens på målspråket. Å andra sidan är översättarens ambition att vara så nära författarens språkval och stilistiska medel som möjligt. De återspeglar den givna epoken, språkbruket och levnadssättet. Kanske det var lättare för dåtidens läsare att känna igen sig i det tragiska händelseförloppet som beskrivs av Strindberg och förstå novellen. Vad händer när begreppen från källspråket saknas i målspråket? Skall man förklara i texten eller skall man

förklara under linjen¹? Här handlar det om en balansgång. Jag har valt att översätta sådana begrepp med något liknande, så nära som möjligt i syfte att behålla meningen, känslan, idén och budskapet. En vidare tolkning genom översättningen skulle förstöra spänningen i hela novellen.

Trots tragedin i mannens liv är tonen i novellen optimistisk och det skall man förmedla via rätt språkval. Mannen har upplevt någonting som de andra ”arma” inte har. Här syftar arma på ”arma själ”.

Livet för mannen går vidare och han är stolt över det som han har upplevt.

Nellie Warne modersmåls lärare i bulgariska vid Språkcentrum och Språkservice för förskolan
www.sprakservice24.se

¹ En förklaring av ett ord där det saknas begrepp på målskåpet